पठतु संस्कृतम्

शिक्षा

ट्याकरणम्

शतृ-प्रत्यय: - स्त्रीलिङ्ग:

महिला नमन्ती श्लोकं वदति

बालिका गच्छन्ती गीतं शृणोति

शत्-प्रत्यय: स्त्रीलिङ्ग: - प्रथमा-विभक्ति:

पठन्ती पठन्त्यौ पठन्त्यः

- छात्रा पठित। छात्रा लिखति। छात्रा **पठन्ती** लिखति।
- छात्रे पठतः। छात्रे लिखतः। छात्रे पठन्त्यौ लिखतः।
- छात्राः पठन्ति। छात्राः लिखन्ति।
  - छात्राः पठन्त्यः लिखन्ति।

ईकार	ान्तः स्त्रीलिङ्गः	'पठन्ती 'शब्दः	नदी शब्दवत्
	ए.व.	द्वि.व.	ब.व.
प्र. वि.	पठन्ती	पठन्त्यौ	पठन्त्यः
द्वि. वि.	पठन्तीम्	पठन्त्यौ	पठन्तीः
तृ. वि.	पठन्त्या	पठन्तीभ्याम्	पठन्तीभिः
च. वि.	पठन्त्यै	पठन्तीभ्याम्	पठन्तीभ्यः
प. वि.	पठन्त्याः	पठन्तीभ्याम्	पठन्तीभ्यः
ष. वि.	पठन्त्याः	पठन्त्योः	पठन्तीनाम्
स. वि.	पठन्त्याम्	पठन्त्योः	पठन्तीषु
सम्बो. प्र	हे पठन्ति	हे पठन्त्यौ	हे पठन्त्यः

Learn Slokas Online - Vanisri Ragupati

शतृ-प्रत्यय: स्त्रीलिङ्गः अम्बा बालिकाम् आह्वयति

अम्बा पठन्तीं बालिकाम् आह्वयति । अम्बा पश्यन्तीं बालिकाम् आह्वयति । अम्बा उपविशन्तीं बालिकाम् आह्वयति । अम्बा खादन्तीं बालिकाम् आह्वयति । अम्बा हसन्तीं बालिकाम् आह्वयति ।

अम्बा बालिकाम् आह्वयति

अम्बा पठन्त्यौ बालिके आह्वयति।

अम्बा उपविशन्त्यौ बालिके आह्वयति।

अम्बा हसन्त्यौ बालिके आह्वयति।

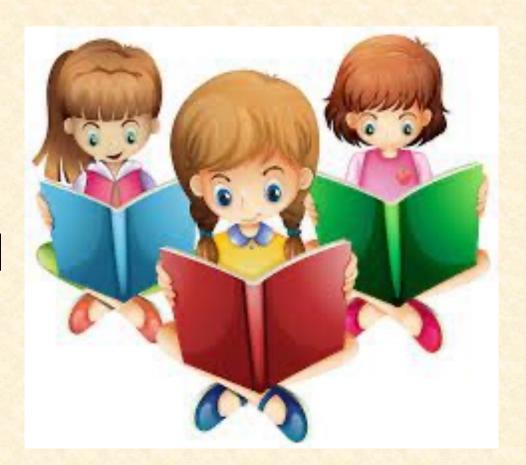

अम्बा बालिकाः आह्वयति

अम्बा पठन्तीः बालिकाः आहवयति ।

अम्बा उपविशन्तीः बालिकाः आह्वयति ।

अम्बा हसन्तीः बालिकाः आह्वयति ।

द्वि. वि.	पठन्तीम्	पठन्त्यौ	पठन्तीः
यच्ह	इति		शृणोति
स्मर	ति		बघ्नाति
वर्हा	ते		रोदिति
ताड	यति		शक्नोति
नृत्य	ति		जानाति

Learn Slokas Online - Vanisri Ragupati

राधा कृष्णं नमति।

कृष्णः राधां पश्यति।

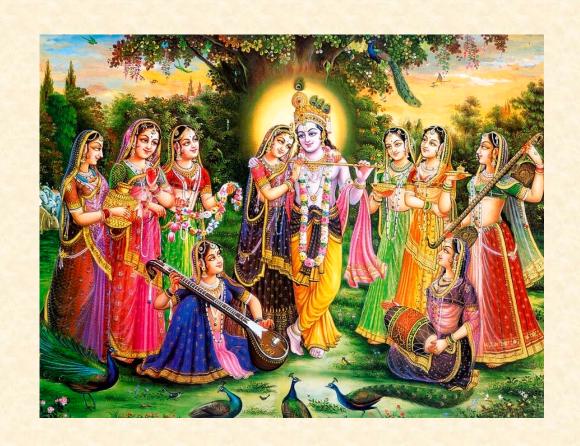
कृष्ण: राधया सह गच्छति ।

कृष्णः राधाये पुष्पं ददाति।

राधायाः कृष्णः पुष्पं स्वीकरोति ।

राधायाः सखी गोपिका।

राधायां कृष्णः स्निहयति ।

तिष्ठन्ती राधा कृष्णं नमति।

कृष्णः तिष्ठन्तीं राधां पश्यति।

कृष्णः तिष्ठन्त्या राधया सह गच्छति ।

कृष्णः तिष्ठन्त्यै राधायै पुष्पं ददाति।

तिष्ठन्त्याः राधायाः कृष्णः पुष्पं स्वीकरोति ।

तिष्ठन्त्याः राधायाः सखी गोपिका ।

तिष्ठन्त्यां राधायां कृष्णः स्निहयति ।

फलानि **खादन्तीः** ²वानरीः दृष्ट्वा बालिकाः हसितवत्यः

⁸ नृत्यन्त्यै इदं पारितोषिकं दीयताम् ।

चित्रं पश्यन्त्यै बालिकायै तत् चित्रं रोचते ।

¹⁰स्फुरन्त्याः विद्युतः प्रकाशः आगतः ।

¹¹ आगच्छन्त्याः व्याघ्र्याः मृगाः भीताः

. **नृत्यन्त्याः** मयूर्याः पदविन्यासं पश्य ।

जल्पन्तीनां ¹³कर्मकरीणां दर्शनेन स्वामी कुपितः

सम्यक् पठन्तीषु एतासु का प्रथमं स्थानं प्राप्नुयात्

```
I. अधस्तनशब्दानां सूचितविभक्तिसम्बद्धानि एकवचनान्तानि रूपाणि
    लिखत ।
   उदा - पिबन्ती सीता - (चतुर्थी) - पिबन्त्यै सीतायै
१. स्खलन्ती वृद्धा - (सप्तमी) .... स्खलन्त्यां वृद्धायाम्
२. परिशीलयन्ती अध्यापिका - (पश्चमी) परिशीलयन्त्याः अध्यापिकायाः
३. इच्छन्ती शारदा - (षष्ठी) ... इच्छन्त्याः शारदायाः
४. हसन्ती मातामही - (सप्तमी) . हसन्त्यां मातामह्याम्
५. पतन्ती पेटिका - (तृतीया) .... पतन्त्या पेटिकया
```

```
६. स्थापयन्ती वैद्या - (चतुर्थी) .. स्थापयन्त्यै वैद्यायै
७. स्पृशन्ती पुत्री - (तृतीया) .... स्पृशन्त्या पुत्र्या
८. अवतरन्ती धेनुः - (तृतीया) ....अवतरन्त्या धेन्वा
९. नृत्यन्ती पौत्री - (चतुर्थी) ..... नृत्यन्त्यै पौत्र्यै
०. गणयन्ती अधिकारिणी - (षष्ठी) .... गणयन्त्याः अधिकारिण्याः
```

बहुवचनान्तरूपाणि

```
१. प्रवहन्त्ये नद्ये - प्रवहन्तीभ्यः नदीभ्यः
२. निर्वहन्त्याः भिगन्याः (ष) - निर्वहन्तीनां भगिनीनाम्
३. स्मरन्त्या शिक्षिकया - स्मरन्तीभिः शिक्षिकाभिः
४. रक्षन्ती माता - .... रक्षन्त्यः मातरः
५. सृजन्त्यां देव्याम् - ...सृजन्तीषु देवीषु
```

बहुवचनान्तरूपाणि

```
६. कोपयन्त्या सख्या - ...कोपयन्तीभिः सखीभिः
७. सूचयन्त्याः निर्वाहिकायाः (पं) - सूचयन्तीभ्यः निर्वाहिकाभ्यः
८. श्रुण्वत्ये मन्त्रिण्ये - .... श्रुण्वतीभ्यः मन्त्रिणीभ्यः
९. अलङ्कर्वत्यां वध्वाम् - ... अलङ्कर्वतीषु वधूषु
१०. जानत्याः विद्यार्थिन्याः (पं) - ...जानतीभ्यः विद्यार्थिनीभ्यः
```

```
उदा - श्लोकं पठन्तीः बालिकाः अहम् आह्वयामि । (पठन्त्यः)
१. .. धावन्तीं हिरणीं रामः अनुसृतवान् । (धावन्ती)
२. तृणानि चरन्तीः रू... धेनूः गोपालः रक्षति । (चरन्त्यः)
३ आगच्छन्त्याः परीक्षायाः तस्याः भीतः । (आगच्छन्ती)
४. शिरोवेदनां जनयन्तीभ्यः वार्ताभ्यः सः जुगुप्सते । (जनयन्त्यः)
५. सहोदरस्य वचनं शृण्वत्या गोभया उच्चैः हसितम् । (शृण्वती)
६. दीर्घवाक्यं ..... ताभिः दोषः कृतः । (लिखन्त्यः)
७. उपविशन्त्याः महिलायाः मनः शुद्धम् अस्ति । (उपविशन्ती)
```

```
८. ..<del>नृत्यन्तीनां इ</del>ं व्रद्यार्थिनीनां शिक्षकः आगतवान् ।
  ९. मार्गे क्रीडन्त्यै र अनुजायै कन्दुकं न ददातु । (क्रीडन्ती)
१०. स्वगृहं गान्छन्ती भ्योः प्रतिवेशिनीभ्यः माता कुङ्कुमं दत्तवती । (गच्छन्त्यः)
११. असत्यं कथयन्त्यां ैर तस्यां मम विश्वासः नास्ति । (कथयन्ती)
१२. पाठं स्मरन्तीषु तासु भूमिका बुद्धिमती । (स्मरन्त्यः)
१३. अध्यापिका उत्तरं जानतीः रे विद्यार्थिनीः पृष्टवती । (जानत्यः)
१४. कार्यं कुर्वतीषु र्मकरीषु भवत्याः कोपः अनुचितः । (कुर्वत्यः) १५. वार्ता शृण्वतीभिः कार्यकर्त्रीभिः सन्तोषः अनुभूतः । (शृण्वत्यः)
```

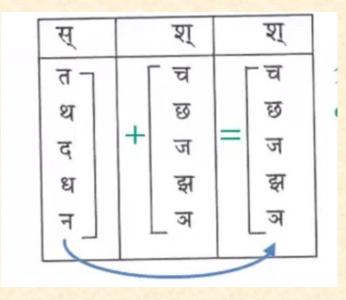
सन्धिः

सन्धिः

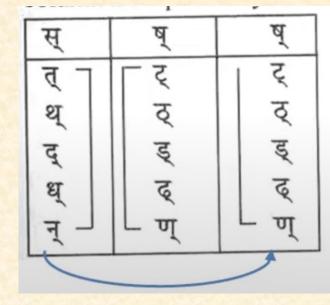
जश्तव-सन्धिः

क् ख् ग् घ् + स्वराः / मृदु-व्यञ्जनानि = ग् च् छ ज् झ् + स्वराः / मृदु-व्यञ्जनानि = ज् ट् ठ् इ ढ् + स्वराः / मृदु-व्यञ्जनानि = इ त् थ् द् ध् + स्वराः / मृदु-व्यञ्जनानि = द् प् फ् ब् भ् + स्वराः / मृदु-व्यञ्जनानि = ब्

श्चुत्व-सन्धिः

ष्टुत्व-सन्धिः

वाक् + ईशः = वागीशः कुर्यात् + रामः= कुर्याद्रामः

सत् + चित् = सच्चित् हरिस् + शेते = हरिश्शेते उत् + जीवयति = उज्जीवयति बृहत् + टीका = बृहट्टीका दलास् + षट् = दलाष्षट् पतत् + डमरुकम् = पतङ्डमरुकम्

अनुस्वार-सन्धिः पूर्वपदस्य अन्तिमाक्षरं "म्" (मकारः)

परपदस्य आदि-अक्षरं - स्वरः	परपदस्य आदि-अक्षरं - व्यञ्जनम्
म् (मकारः) एव	म् (मकार) स्थाने अनुस्वारः

इदम् अब्रवीत् = इदम् अब्रवीत्

सत्यम् ब्रूयात् = सत्यं ब्रूयात्

परसवर्ण-सन्धि:

पूर्वपदस्य अन्तिमाक्षरम् अनुस्वारः

परपदस्य आदि-अक्षरं - वर्गीय-व्यञ्जनम्

वर्गस्य-अनुनासिका

अं + डम् = अण्डम्

सं + धि: = सन्धि:

पदान्ते अनुस्वारः

पदान्ते त-वर्गः

परपदस्य आदि-अक्षरं - लकार:

परपदस्य आदि-अक्षरं - लकार:

सं + लापः = सँल्लापः

तत् + लयः = तल्लयः

पदान्ते अनुस्वारः धर्म + चर = धर्मञ्चर / धर्मं चर

चर्त्व-सन्धिः

क् ख् च् छ् ट् ठ् त् थ् प् फ् श् ष् स्

```
क् ख्ग्घ् + कर्कश-व्यञ्जनानि = क्

च्छ् ज्झ् + कर्कश-व्यञ्जनानि = च्

ट्ठ्ड्ढ् + कर्कश-व्यञ्जनानि = ट्

त्थ्द्ध् + कर्कश-व्यञ्जनानि = त्

प्फ्ब्भ् + कर्कश-व्यञ्जनानि = प्
```

अनुनासिक-सन्धिः

पूर्वपदस्य अन्तिमाक्षरम् वर्गीय-व्यञ्जनम्

परपदस्य आदि-अक्षरं - अनुनासिका वर्गस्य-अनुनासिका

वाक् + मयम् = वाङ्मयम् षट् + मुख: = षण्मुख: जगत् + नाथ: = जगन्नाथ:

ङमुडागम-सन्धि:

पूर्वपदस्य अन्तिमाक्षरम् ङ्ण् न् तस्मात् पूर्वं ह्रस्व-स्वरः

परपदस्य आदि-अक्षरं - स्वरः

आगम ङ्ण् न्

सर्वस्मिन् + अपि = सर्वस्मिन्निप हसन् + आह = हसन्नाह उदङ् + इह = उदङ्ङिह

ङमुडागम-सन्धि:

- १. सर्वस्मिन्नपि = सर्वस्मिन् + अपि
- २. रुदन्नागतः = रुदन् + आगतः
- ३. अस्मिन्नौषधे = अस्मिन् + औषधे
- ४. गच्छन्नस्ति = गच्छन् + अस्ति
- ५. एतस्मिन्नेव = एतस्मिन् + एव
- ६. हसन्नवदत् = हसन् + अवदत्
- ७. कुर्वन्नेव = कुर्वन् + एव
- ८. अगच्छन्निति = अगच्छन् + इति
- ९. तस्मिन्नविश्वासः = तस्मिन् + अविश्वास
- ०. पूर्वस्मिन्नध्याये = पूर्वस्मिन् + अध्याये

ङमुडागम-सन्धिः

पूर्वपदस्य अन्तिमाक्षरम् ङ्ण् न् तस्मात् पूर्वं ह्रस्व-स्वरः

परपदस्य आदि-अक्षरं - ङ् ण् न् स्वर:

पश्यन्नेव पश्यन्+ एव कस्मिन् + एतत् कस्मिन्नेतत अभवन्नेव अभवन् + एव श्रीमन् + अम्बरीष श्रीमन्नम्बरीष

पठन्नासीत्

पठन् + आसीत्

ङम्डागम-सन्धिः

पूर्वपदस्य अन्तिमाक्षरम् ङ्ण् न् तस्मात् पूर्वं ह्रस्व-स्वरः

शर्मन्नितः

शर्मन् + इतः

आसन्नासनानि

आसन् + आसनानि

परपदस्य आदि-अक्षरं -स्वर:

आगम

एतस्मिन्नङ्गणे

एतस्मिन् + अङ्गणे

अपरस्मिन्नहिन

अपरस्मिन् + अहनि

विद्यार्थिन्नागच्छ

विद्यार्थिन् + आगच्छ

ङमुडागम-सन्धि:

पूर्वपदस्य अन्तिमाक्षरम् ङ्ण् न् तस्मात् पूर्वं ह्रस्व-स्वरः

परपदस्य आदि-अक्षरं - स्वरः

आगम ङ् ण् न्

सर्वस्मिन् + अपि = सर्वस्मिन्निप हसन् + आह = हसन्नाह उदङ् + इह = उदङ्ङिह